

STRATEGIA NATIONALA PENTRU DEZVOLTARE DURABILA

SETUL DE INDICATORI PENTRU DEZVOLTARE DURABILA

Un instrument de lucru pentru procesul de monitorizare si raportare

Consideratii teoretice

In ultimele doua decenii, cu precadere dupa Conferinta ONU pentru mediu si dezvoltare de la Rio de Janeiro, 1992, necesitatea tranzitiei sistemului socio economic catre un model de dezvoltare durabila a devenit o prioritate la nivel mondial. Tranzitia sistemului socio-economic cu cele trei componente ale sale – economic, social si de mediu – este un proces pe termen lung si foarte lung si implica modificari atat ale organizarii in plan structural cat si ale metabolismului fiecareia dintre componente si sistemului in ansamblu. Gestionarea unui asemenea proces presupune nu numai existenta unui program de actiune ci si a unui **set de indicatori** prin care se pot evalua in timp ritmul si eficienta procesului sau se pot evidentia abaterile de la orientarea generala proiectata.

Procesul de elaborare a unui set de indicatori necesita o baza complexa de cunostinte si date care sa ofere informatii cu privire la variatia coordonatelor care caracterizeaza starea componentelor sistemului socio-economic si a capitalului natural.

Locul si rolul indicatorilor in procesul de tranzitie catre un model de dezvoltare durabila

In perioada scursa dupa lansarea conceptului de “dezvoltare durabila” si prima sa definire (Raportul Brundtland – 1987) s-au incercat mai multe alte interpretari sau completari, fiecare dintre ele reprezentand raspunsuri la intrebari de genul: “Ce este Dezvoltarea Durabila?” „Ce model de abordare trebuie urmat: holistic sau sectorial?” In consecinta, au fost proiectate modele de dezvoltare durabila si de strategie a tranzitiei in variante maximale (*strong sustainability*), care solicitau in mod obligatoriu conservarea organizarii structurale si functionale a capitalului natural, sau in variante mai putin ambitioase (*weak sustainability*), care presupun acceptarea substituirii unor componente ale capitalului natural, respectiv ale resurselor si serviciilor produse de catre acestea, prin componente ale sistemului socio-economic, adica bunuri si servicii cu valoare de piata destinate cresterii nivelului de bunastare.

Strategiile succesive de dezvoltare durabila ale Uniunii Europene (2001 si 2006) tind sa puna accentul din ce in ce mai tare pe conservarea si valorificarea prudenta a capitalului natural. Unul dintre factorii determinanti ai acestei evolutii a fost constientizarea pericolelor reale ale schimbarilor climatice cauzate de activitatile umane.

Ca tara membra a Uniunii Europene, Romania si-a asumat obligatii precise in ceea ce priveste implementaria *acquis*-ului comunitar, inclusiv in ceea ce priveste trecerea la un model de dezvoltare durabila, insusindu-si principiile, obiectivele si modalitatile de lucru convenite in

cadrul UE. Prin urmare, Strategia Nationala de Dezvoltare Durabila, aflata in curs de elaborare, trebuie sa restabileasca si sa mentina conditiile pentru dezvoltarea capitalului natural si a sistemului socio-economic pe termen lung si foarte lung pe teritoriul Romaniei.

Aceasta inseamna sa se asigure complementaritatea intre:

- Structura capitalului natural si a sistemului socio-economic;
- Productivitatea si capacitatea de suport ale capitalului natural, pe de-o parte, si intensitatea metabolismului sistemului socio-economic, pe de alta parte;
- Diversitatea resurselor si serviciilor produse de capitalul natural al tarii si diversitatea liniilor de productie in cadrul sistemului socio-economic.

In plus, este necesar sa se asigure:

- Un raport supraunitar intre componentele capitalului natural in regim natural si seminatural si componentele acestuia controlate de catre populatia umana (ex. Agrosisteme);
- Conectivitatea intre componentele capitalului natural;
- Diversitatea sistemelor ecologice;
- Calitatea atmosferei, apei si starea de sanatate a populatiei.

Pornind de la ideea ca semnificatia conceptului de sustenabilitate se rezuma de fapt la procesul de dezvoltare al complexului format din sistemul socio-economic si capitalul natural, putem spune ca tranzitia catre un model de dezvoltare durabila implica:

- identificarea, negocierea si promovarea concomitenta si echilibrata a unor masuri care corespund coordonatelor modelului de dezvoltare durabila;
- proiectarea (elaborarea), aplicarea si perfectionarea **setului de indicatori** pentru monitorizarea procesului;
- proiectarea, dezvoltarea si aplicarea tehnologiilor, procedeelelor si normelor juridice, instrumentelor si mecanismelor economice, preceptelor etice si morale precum si a mecanismelor de negociere a intereselor si a sistemelor de suport ale tranzitiei.

Informatiile primite prin intermediul indicatorilor de sustenabilitate trebuie sa permita identificarea restrictiilor si disfunctionalitatilor si sa fundamenteze masurile pentru completarea si redimensionarea programelor de actiune ale tranzitiei la scara nationala si armonizarea acestora la scara macroregionala si globala. Controlul eficient al procesului de tranzitie la modelul de dezvoltare durabila este deci strict dependent de procesul complementar de supraveghere a acestuia prin intermediul unui set de indicatori sensibili si cu relevanta pentru procesul urmarit.

Metodologii alternative

Monitorizarea tendintelor dezvoltarii folosind si indicatori situati in afara activitatii economice precede formularea principiilor dezvoltarii durabile si s-a afirmat in paralel cu procesul de definire a strategiilor de dezvoltare durabila elaborate sub egida Natiunilor Unite si a Uniunii Europene. Un raport recent al Institutului International pentru Dezvoltare Durabila (IISD) din

Canada prezinta o lista¹ – dorita exhaustiva de catre autori – de peste sase sute de sisteme de indicatori pentru monitorizarea proceselor si politicilor dezvoltarii durabile, elaborate la nivel national, sub-national si international. Astfel de instrumente de monitorizare au fost produse de o varietate de institutii, de la intreprinderi sau asociatii civile pana la administratii locale, guverne nationale, institutii financiare internationale, grupuri de experti si centre de cercetare. Volumul de exemple reflecta nevoia perceputa de a dispune de astfel de instrumente de monitorizare, de a acoperi o plaja diversa de aplicatii si de a depasi o seama de dificultati metodologice.

Pana in prezent, nici unul dintre seturile de indicatori supuse atentiei internationale nu este privit de catre proprii autori ca o solutie completa. O privire de ansamblu asupra proiectelor proeminente dezvoltate la nivel national sau supra-national evidentiaza trei directii de lucru care s-au afirmat rapid in cursul unui singur deceniu (in principal din perioada 2002-2004 pana in prezent) producand rezultate cu impact global notabil :

- Seturi de indicatori orientate catre domenii si tinte ale politicilor de dezvoltare ;
- Sisteme de indicatori care vizeaza sustenabilitatea sistemelor ecologice;
- Seturi de indicatori care extind sistemul conturilor nationale.

Clasificarea pleaca de la abordarile metodologice predominante, iar diferentele dintre modalitatile de elaborare, stadiul de dezvoltare si utilizarea efectiva a acestor instrumente ilustreaza dificultatea de a regasi compatibilitati reale intre abordarile empirice si normative din domeniile distincte ale dezvoltarii durabile : economia, societatea si mediul. Aflate inca intr-o faza de cercetare in fiecare dintre cele trei domenii, aspectele metodologice sunt preluate dinamic in procesul de dezvoltare a aplicatiilor de raportare statistica in curs de elaborare pe plan international.

Evolutia sistemelor de raportare statistica coordonate de cateva dintre organizatiile internationale principale producatoare de statistici armonizate global ilustreaza dimensiunile problematiei curente in abordarea statistica a dezvoltarii durabile. Primele aplicatii *Green Gross Domestic Product* si *Real Savings* dezvoltate de Banca Mondiala au fost deja implementate pe scara larga ca versiuni ajustate a unor metrici economice deja maturizate conceptual. Ele nu sunt, insa, considerate suficiente pentru conturarea unei imagini complete a dezvoltarii durabile definite prin armonizarea celor trei dimensiuni. Efortul de evaluare a interdependentei dintre mediul global si economie de catre Panelul International pentru Schimbări Climatice sub egida ONU (IPCC) ramane cel mai complet exercitiu de cuantificare in domeniu care a revelat si magnitudinea efortului de a monitoriza empiric dimensiunile dezvoltarii durabile intr-o abordare sistemica. Evolutia unor proiecte inrudite – cel lansat de Earth Institute sub forma Indicelui de Sustenabilitate a Resurselor Naturale si a Mediului (*ESI : Environmental Sustainability Index*) si versiunea utilizata de catre World Economic Forum (*EPI, Environmental Performance Index*), ilustreaza aceleasi dificultati din perspectiva unei solutii ajustate la resursele curente de analiza empirica.

Extinderea sistemului de conturi nationale pentru a reflecta factorii ecologici si sociali ai dezvoltarii este privita ca un deziderat substantial in domeniu, ramanand un subiect de colaborare intre birourile statistice ale Organizatiei pentru Colaborare si Dezvoltare Economica (OCDE), Eurostat si Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE). In faza actuala a lucrarilor

¹ *Sustainable Development Indicators: Proposals for a Way Forward*, László Pintér, Peter Hardi, Peter Bartelmus, IISD, 2005.

se recunoaste existenta unor insuficiente metodologice in domeniul cuantificarii capitalului uman si social si a capacitatii de suport a ecosistemelor naturale. Sistemul de monitorizare folosit in privinta Strategiei de Dezvoltare Durabila a UE recunoaste, de asemenea, aceste probleme.

Instrumentul de monitorizare si raportare la nivelul UE

Revizuirea, in anul 2006, a Strategiei Uniunii Europene pentru Dezvoltare Durabila s-a axat in special pe instituirea unui proces de monitorizare care sa armonizeze cerintele nationale specifice ale statelor membre cu nevoia de coordonare la nivelul institutiilor UE.

Strategia de Dezvoltare Durabila a UE statueaza complementaritatea obiectivelor economice, sociale si de mediu precum si faptul ca acestea trebuie sa avanseze concomitent. Obiectivele de performanta privind responsabilitatea sociala si de mediu pentru procesele de productie urmeaza sa fie definite printr-un dialog constructiv angajat de Comisia Europeana si de fiecare dintre statele membre ale UE cu reprezentantii comunitatii de afaceri si ai grupurilor de interese relevante.

Sistemul curent de indicatori pregatit de Eurostat pentru monitorizarea Strategia EU pentru Dezvoltare Durabila si-a inceput evolutia odata cu definirea conceptului dezvoltarii durabile si lansarea abordarii globale in cadrul Comisiei pentru Dezvoltare Durabila a Natiunilor Unite (UNCSD). Simultan, a inceput testarea capacitatii raportarilor statistice existente de a reflecta noul concept. Urmarirea confluenta dintre cele trei dimensiuni (economica, sociala si de mediu) face parte din cadrul conceptual al Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene si se reflecta in structura setului de indicatori orientativi pentru monitorizarea implementarii Strategiei aflat in atentia Eurostat. O prima versiune incompleta a acestui set a fost publicata in primul raport de evaluare (2007) a strategiei Europene revizuite². In forma sa curenta, mecanismul de monitorizare evidentiaza anumite categorii de indicatori aflate inca in stadiul de definitivare. Setul existent de indicatori este considerat adecvat pentru monitorizarea tintelor cantitative ale Strategiei UE, dar incomplet sau insuficient pentru urmarirea si evaluarea obiectivelor calitative ale Strategiei. Asigurarea calitatii si comparabilitatii indicatorilor ramane un proiect in curs de desfasurare.

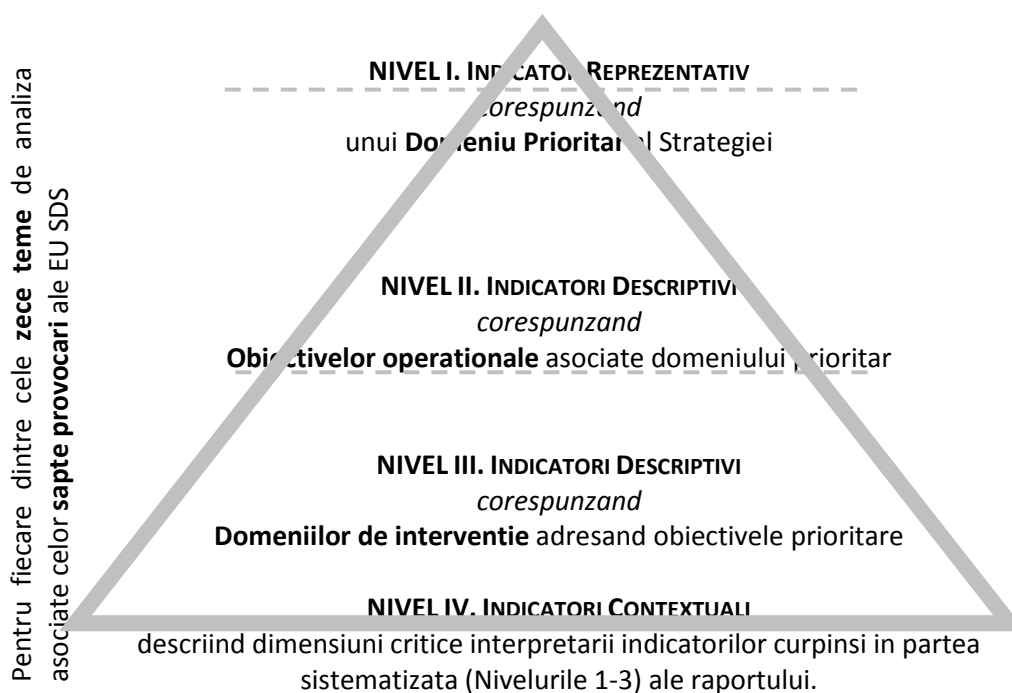
Comisia Europeana, cu asistenta grupului de lucru pentru indicatorii dezvoltarii durabile, urmeaza sa continue dezvoltarea sistemului de indicatori pentru a imbunatati omogenitatea raportarii. In consecinta, statele membre ale UE vor trebui sa-si instituie o forma de suport institutional adecvata pentru coordonarea dezvoltarii instrumentelor statistice de monitorizare si revizuire periodica a fiecărei Strategii Nationale intr-un mod congruent cu efortul de sistematizare a raportarilor asupra implementarii Strategiei la nivelul Uniunii Europene.

² *Measuring progress towards a more sustainable Europe, 2007*, Monitoring report of the European Sustainable Development Strategy, Laure Ledoux, Ed., Eurostat Statistical Books, 2007.

Indicatorii Eurostat urmariti la nivel national

Cadrul conceptual

Urmarind structura indicatorilor produsa de Eurostat pentru Raportul de Monitorizare a Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene, fiecarei dimensiuni a Strategiei i se asociaza un indicator reprezentativ (Nivel 1), un set de indicatori corespunzand obiectivelor operationale subordonate (Nivel 2) detaliati de indicatori descriptivi ai domeniilor de interventie a politicilor asociate (Nivel 3). Un set de indicatori in afara acestei structuri este inclus pentru referinta descriind fenomene greu de interpretat normativ sau a caror raspuns la interventii ramane neidentificat. Acestia prezinta detalii semnificative din contextul fiecarei teme si sunt considerati indispensabili pentru interpretarea indicatorilor clasificati in 'nivelurile' 1-3 ale structurii de raportare.

Cele zece teme ale indicatorilor Eurostat urmaresc obiectivele Strategiei de Dezvoltare Durabila a UE ca o progresie de la dimensiunea economica, spre cele privind societatea si mediul, pana la dimensiunea institutionala a Strategiei.

TEME DE ANALIZA SI INDICATORI REPREZENTATIVI

Indicatorii reprezentativi pentru fiecare tema sunt indicatori cu grad ridicat de recunoastere publica si utilizare de rutina in cercetare. Au fost aleși pentru valoarea lor de comunicare, sunt considerati robusti metodologic si calitativ, si sunt urmariti de toate tarile membre ale Uniunii Europene de cel puțin cinci ani.

I.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Dezvoltare socio-economica

INDICATOR REPREZENTATIV : Rata de crestere a produsului intern brut pe cap de locuitor

OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Prosperitate Economica

II.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Consum si productie sustenabile

INDICATOR REPREZENTATIV : Productivitatea resurselor

OBIECTIVE EU-SDS CORESPONDENTE : Consum si productie sustenabile ; Conservarea si administrarea resurselor naturale

III.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Incluziune sociala

INDICATOR REPREZENTATIV : Populatie expusa riscului saraciei, excluzand transferurile sociale

OBIECTIVE EU-SDS CORESPONDENTE : Incluziune sociala, Demografie si Migratie

IV.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Schimbari demografice

INDICATOR REPREZENTATIV : Rata de ocupare a populatiei [catre] varsta limita de pensionare

OBIECTIVE EU-SDS CORESPONDENTE : Incluziune sociala, Demografie si Migratie

V.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Sanatate publica

INDICATOR REPREZENTATIV : Durata medie de viata sanatoasa pe sexe, si Durata medie de viata probabila la nastere pe sexe

OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Sanatate publica

VI.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Schimbari climatice si energie

INDICATOR REPREZENTATIV : Emisiile totale de gaze cu efect de sera, Consumul de resurse energetice regenerabile

OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Schimbari climatice si energie

VII.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Transport sustenabil

INDICATOR REPREZENTATIV : Consumul de energie pentru activitati de transport

OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Transport sustenabil

VIII.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Resurse naturale

INDICATOR REPREZENTATIV : Indexul speciilor de pasari comune, Productia din pescuit peste limitele biologice stabile

OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Conservarea si managementul resurselor naturale

IX.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Parteneriat global

INDICATOR REPREZENTATIV : Asistenta pentru dezvoltare – fonduri oficiale
OBIECTIV EU-SDS CORESPONDENT : Saracia la nivel global si dezvoltarea durabila

X.

TEMA DE RAPORTARE (Eurostat 2007): Buna guvernare

INDICATOR REPREZENTATIV : *In studiu*

CORESPUNZAND PRINCIPIULUI FUNDAMENTAL AL EU-SDS: Coerenta politicilor de guvernare

Raportul³ catre Comisia Europeana inaintat de Guvernul Romaniei privind stadiul de implementare a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila prezinta situatia tuturor indicatorilor selectionati de Eurostat de catre sursele de date statistice din Romania preluate de Institutul National de Statistica.

Periodic, Strategia Nationala trebuie revizuita astfel incat tintele fixate sa tina cont de evolutia sistemului socio-economic la nivel national, precum si de opiniile comunitatii locale cu privire la implementarea acesteia. Cu cat revizuirea se face la intervale mai scurte cu atat marja de eroare in privinta evaluarii resurselor necesare implementarii este mai mica, avand in vedere ca, pe masura ce se inainteaza in timp, se multiplica variabilele care caracterizeaza sistemul socio-economic supus analizei ce trebuie luate in calcul la stabilirea coordonatelor unui model de dezvoltare socio-economica durabila. Din acest motiv s-a decis la nivelul Comisiei Europene ca Strategia de Dezvoltare Durabila a UE sa fie revizuita o data la 2 ani, astfel ca la scara nationala se va adopta acelasi interval de timp.

In acest moment, conform raportului Eurostat privind evaluarea metodologiilor de monitorizare si raportare a Strategiilor de Dezvoltare Durabila, publicat in 2007, Romania, prin capacitatea actuala a Insitututului National de Statistica, monitorizeaza doar 13 indicatori relationati cu prioritatile si obiectivele de dezvoltare durabila cuprinse in Strategie.

In conformitate cu modul de lucru stabilit la nivelul Comisiei Europene, se va crea o structura institutionala speciala de monitorizare si evaluare a implementarii Strategiei. Ca instrument utilizat pentru procesul de monitorizare si implementare a Strategiei Nationale va fi elaborat un set de indicatori, in concordanta cu Raportul de monitorizare pentru dezvoltarea durabila pregatit de Eurostat (indicatorii Eurostat-2007). Structura sistemului institutional de monitorizare, evaluare si raportare, a metodologiilor si ciclurilor de raportare va fi detaliata in cadrul *Partii V – Implementare, monitorizare si raportarea rezultatelor* din cadrul proiectului de Strategie Nationala pentru Dezvoltare Durabila.

³ Romania: Report to the Commission on progress at national level regarding the implementation of the National Sustainable Development Strategy, July 2007